

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักการ และแนวคิด ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงขอนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.2. ความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.3. คุณค่าและประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 1.4. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
    - 1.4.1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
    - 1.4.2. การคัดกรองนักเรียน
    - 1.4.3. การส่งเสริมและพัฒนา
    - 1.4.4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
    - 1.4.5. การส่งต่อ
2. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
  - 2.1. กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
  - 2.2. โครงสร้างของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 2.3. กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 2.4. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  - 2.5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น แต่เดิมเป็นการจัดบริการโดยงานแนะแนว และงานปกครองนักเรียน แต่ในสภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น เพราะเกิดจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการปรับตัวของนักเรียน ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูแนะแนว และครูฝ่ายปกครองไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายของโรงเรียนร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น คือ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน นอกจากนั้นควรทำความเข้าใจถึงความหมาย ให้ความสำคัญ ตระหนักถึงคุณค่า และเข้าใจถึงองค์ประกอบในการดำเนินงานเพื่อเกิดความสำเร็จในทุกด้านของนักเรียนให้มากที่สุด

1.1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มันทนา เฟิงนู และ รังสรรค์ เฟิงนู (2546 : 1) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ก : 3) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ตลอดจนครูทุกคน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : ออนไลน์) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลและให้ความช่วยเหลือนักเรียนทุกกลุ่มได้แก่นักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มที่มีปัญหา และกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ โดยใช้วิธีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรอง ส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหา และติดตามผล

วีระ โอบอ้อม (2549: 23) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา

ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการดำเนินงานและเครื่องมือที่ชัดเจน เพื่อให้ นักเรียนได้รับความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

จากความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุก กลุ่มได้แก่นักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มที่มีปัญหา และกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ อย่างเป็นระบบมีขั้นตอน ทั้งในด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการ มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการ ดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก โดยมีวิธีการ และเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีครูประจำชั้น/ครู ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก เพื่อให้ นักเรียนได้รับความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1.2. ความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็งมี คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน คือ กระบวนการ ดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพและมีหลักฐานที่ตรวจสอบได้ มีครูที่ ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการทำงาน โดยมีมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและคณะครูทุกคน ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 4)

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 3) ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดกระบวนการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนรู้จัก ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการปฏิรูปวิชาชีพครูซึ่งเป็นการพัฒนาครู ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพตามการ ประกันคุณภาพการศึกษา ด้านปัจจัย คือ ครูเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียน คือ การมีความรัก เอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์และ สุขภาพจิตที่ดีพร้อมที่จะแนะนำและร่วมมือกับปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ครูต้องพัฒนา ตนเองให้เป็นครูมืออาชีพคือ นอกจากจะทำหน้าที่ครู ผู้มีความรู้ มีความสามารถในการจัดการ

เรียน การสอนให้แก่นักเรียนแล้วยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพทั้งดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือ นักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษา ดังนั้นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งหวังให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาเยาวชนให้สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และสังคม

การจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ และเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จโดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 3)

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและ วิธีการแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญใน การพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น
2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. การปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหารและครูอาจารย์ให้ไปสู่ความรับผิดชอบ ที่จะดูแลพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม
4. การวางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครู ครูอย่างน้อยหนึ่งคน ที่จะดูแลทุกข์สุข ได้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
5. การสนับสนุนให้ครูได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้การดูแลทางโรงเรียนและชุมชนเชื่อมประสานกัน
6. การส่งเสริมให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายที่จะช่วยกันเฝ้าระวังดูแลบุตรหลาน
7. การประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชนและผู้ชำนาญในสาขาต่างๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและการรับช่วงการแก้ไขและส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ

จากความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คุณภาพนักเรียน ให้มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม มีชีวิตที่สงบสุขให้สัมพันธ์กับความที่ “เก่ง ดี มีสุข” โดยบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันทั้งผู้บริหารและครู ที่สำคัญคือความดูแลเอาใจใส่ของครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น ที่มีให้แก่ นักเรียนทุกคน อย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยความรัก ความเมตตาและความเข้าใจนักเรียน แต่ละคนซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนา นักเรียนให้พร้อมที่จะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ในอนาคต อย่างมีคุณภาพรอบด้าน เป็นกำลังสำคัญของสังคม สามารถนำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุขสู่ประเทศชาติต่อไป

1.3. คุณค่าและประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ประโยชน์ของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อมีระบบนี้ขึ้นในสถานศึกษา สถานศึกษาจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547: 8)

ประเทศชาติ

1. นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญาและมีความสุข
2. มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ
3. ลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่าง ๆ
4. ประชาชนมีคุณภาพเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ

เขตพื้นที่การศึกษา

1. พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน
2. พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล ประเมินผลและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคลและระดับโรงเรียน เพื่อพัฒนางานต่อไป

โรงเรียน

1. มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา
2. ได้รับการยอมรับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากรองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. มีพัฒนาการสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

ผู้บริหาร

1. รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา

3. มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม
ครู

1. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
3. มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา
4. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

นักเรียน

1. ได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพ สุขภาพจิตและสภาพแวดล้อม
2. ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ
3. ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
4. มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนครูและผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง

1. ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน
2. เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน
3. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน
4. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่อบอุ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ก : 5) กล่าวถึงประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง คุณธรรมจริยธรรม และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้าน
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเอื้ออาทร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 8) กล่าวว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีประโยชน์ต่อหลายฝ่าย ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน

- 1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง
- 2) นักเรียนได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้ และความสามารถพิเศษ
- 3) นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
- 4) นักเรียนมีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

2. ประโยชน์ต่อครู

- 1) ครูได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) ครูมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
- 3) ครูมีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา
- 4) ครูมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

- 1) ผู้บริหารได้รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนการสอน
- 2) ผู้บริหารได้รู้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
- 3) ผู้บริหารมีรูปแบบกระบวนการพัฒนาเชิงระบบ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

4. ประโยชน์ต่อโรงเรียน

- 1) โรงเรียนมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา
- 2) โรงเรียนได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 3) โรงเรียนมีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

5. ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง /ชุมชน

- 1) ผู้ปกครอง/ชุมชน ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน
- 2) ผู้ปกครอง/ชุมชนเข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน
- 3) ผู้ปกครอง/ชุมชน มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัว/ชุมชนที่เข้มแข็ง
- 4) ผู้ปกครอง/ชุมชน เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน

6. ประโยชน์ต่อเขตพื้นที่การศึกษา

- 1) พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน
- 2) พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานการนิเทศติดตามผลประเมินผลและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป

7. ประโยชน์ต่อประเทศชาติ

- 1) นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญา และมีความสุข
- 2) มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ
- 3) ลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็ก และเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ

4) ประชาชนมีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีคุณค่าและประโยชน์ต่อ ประเทศชาติ เขตพื้นที่การศึกษา ชุมชน โรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลดีต่อผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา ชุมชนประเทศชาติ อันเนื่องมาจากการมีพลเมืองที่ดีนั่นเอง

1.4. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข : 35) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 ด้าน ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด
2. การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น
3. การส่งเสริมพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหโดยไม่ปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

5. การส่งต่อ เป็นการดำเนินการในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือหากว่าช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น แต่ละกิจกรรมมีความสำคัญ แตกต่างกันไป

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันจึงก่อให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการได้รู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดคะเน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาที่นักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด

วนิดา ชนินทยุทธวงศ์ (2544 : 20-22) กล่าวว่า ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น ครูที่ปรึกษาต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว เครื่องมือที่สำคัญได้แก่

1. ระเบียบสะสม

2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก

3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสอบสุขภาพด้วยตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 37) ยังได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีสำหรับใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังนี้

1. ข้อมูลด้านความสามารถ

1.1 การเรียน

- 1.2 ความสามารถพิเศษ/อัจฉริยะ
2. ด้านสุขภาพ
  - 2.1 ร่างกาย/ความพิการ
  - 2.2 จิตใจ-พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว
  - 3.1 เศรษฐกิจ
  - 3.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพ
4. ด้านสารเสพติด
5. ด้านความปลอดภัย
6. พฤติกรรมทางเพศ
7. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

วิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า มีวิธีการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547ข : 38)

1. การสังเกต
  - 1.1 สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน
  - 1.2 สังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน
2. การสัมภาษณ์
  - 2.1 สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่
    - 2.1.1 ผู้เกี่ยวข้องภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชา/เพื่อนครู และเพื่อนนักเรียน
    - 2.1.2 ผู้เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ญาติใกล้ชิดนักเรียน และเพื่อนบ้าน
  - 2.2 สัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง
3. การเยี่ยมบ้าน
  - 3.1 เยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อพบพ่อแม่/ผู้ปกครองนักเรียน ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ/สังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว ทักษะคติ/ค่านิยมของคนในครอบครัว
  - 3.2 เยี่ยมบ้านเพื่อพบบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว
4. ศึกษาข้อมูล
  - 4.1 ศึกษาข้อมูลจากผลงานของนักเรียน แบ่งออกเป็น

4.1.1 จากผลงานการเขียน ได้แก่ อัตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน

4.1.2 จากชิ้นงาน ได้แก่ สมุดทำงาน/แบบฝึกหัด งานฝีมือ/สิ่งประดิษฐ์ โครงการงาน

4.2 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ได้แก่

4.2.1 ระเบียบสะสม

4.2.2 การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี

4.2.3 บันทึกสุขภาพจากแพทย์

4.2.4 บันทึกสรุปการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน

4.2.5 บันทึกสรุปการสำรวจเบื้องต้น เพื่อคัดแยกความพิการ/

ความบกพร่อง

4.2.6 บันทึกสรุปการสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แว

4.2.7 บันทึกสรุปการสำรวจนักเรียนด้อยโอกาส

5. ทดสอบ

5.1 แบบทดสอบที่สถานศึกษาสร้างขึ้น

5.2 แบบทดสอบระดับชาติ

5.3 แบบทดสอบมาตรฐาน

วิสรรณ พลเสน (2547 : 35) กล่าวว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายความว่า นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อการคัดกรองนักเรียนได้

วีระ โอบอ้อม (2549: 38) กล่าวว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือ มีวิธีการหรือเครื่องมือหลายอย่าง อาทิ การสังเกต สัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน ศึกษาข้อมูล ทดสอบ ฯลฯ การเลือกใช้เครื่องมือให้พิจารณาตามความเหมาะสมเพื่อที่จะสามารถรู้จักนักเรียนแต่ละคนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจะทำให้สามารถใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว และเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษาและเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการคัดกรองนักเรียนได้

1.4.2. การคัดกรองนักเรียน

วีระ โอบอ้อม (2549: 40) กล่าวว่า การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลมาจำแนก คัดกรองนักเรียน สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูและสอดคล้องกับสภาพความจริง สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

กรมสามัญศึกษา (2544 : 15-18) กล่าวว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2. กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหามาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาตามแต่กรณี การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาโดยตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหามาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 44) กล่าวว่า ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรู้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนเองมีพฤติกรรมอย่างไร หรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนนักเรียนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้ครูที่ปรึกษาจะต้องประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งต้องระมัดระวังในการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก ว่า บุตรหลานของตนถูกจัด อยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุมเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกันเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียนรวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

ศูนย์สุขภาพจิตที่ 9 (2546 : 1-2) กล่าวว่า กลุ่มเสียง หมายถึงกลุ่มที่ยังไม่ใช้ยาเสพติด แต่มีปัจจัยเสี่ยง จากสภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อยู่อาศัยมีส่วนที่จะทำให้กลุ่มเสียงกลายเป็นกลุ่มเสพ ส่วนจังหวัดแพร่ได้ให้ความหมายของกลุ่มเสียงดังนี้ กลุ่มเสียง หมายถึง บุคคลที่มีปัจจัยทั้งทางด้านบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม พร้อมทั้งจะทำให้นักเรียนใช้สารเสพติดบุคคลเหล่านี้ถ้าไม่สร้างภูมิคุ้มกันไว้มีโอกาสที่จะใช้สารเสพติดได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และ กลุ่มเสียง/มีปัญหา มีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลมาจำแนก คัดกรองนักเรียน สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูและสอดคล้องกับสภาพความจริง สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

1.4.3. การส่งเสริมและพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 45) กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนว่า เป็นการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นักเรียนในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสียง/มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสียง และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสียง/มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนและชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการคือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน โดยจัดให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน ที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน การจัดกิจกรรมโฮมรูมนี้ จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

2. การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) เป็นการพบกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมี

คุณภาพมีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

โรงเรียนมะค่าวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 ได้เสนอแนะกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ควรมีกิจกรรมเหล่านี้คือ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน กิจกรรมส่งเสริมคนดีที่ กิจกรรมประชาสัมพันธ์ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย กิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมด้านยาเสพติด กิจกรรมรู้จักัญญา และกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (โรงเรียนมะค่าวิทยา, 2548 : 3)

วีระ โอบอ้อม (2549: 41-42) กล่าวว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามต้องการของสถานศึกษาและชุมชน สิ่งสำคัญที่ครูที่ปรึกษาต้องตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมคือ ต้องมีการเตรียมข้อมูลนักเรียนแต่ละคนให้ชัดเจน และในการสื่อสารกับผู้ปกครองจะต้องระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะนำไปสู่ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน ในการจัดการประชุมทุกครั้งครูที่ปรึกษาจะต้องบันทึกหลักฐานการประชุมแต่ละครั้งเพื่อเป็นหลักฐาน เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนอยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามต้องการของสถานศึกษาและชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้ชีวิตและการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.4.4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่ามาก และครูที่ปรึกษาต้องจัดทำบันทึกหลักฐานการช่วยเหลือนักเรียนไว้ทุกครั้ง

ประเวศ ดันติพิวัฒน์สกุล (2546) กล่าวว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยหลายมุมมองและวิธีการที่หลากหลาย ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานคือปัญหา ระดับนโยบายและโครงสร้าง รวมถึงการขาดข้อมูล วัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่น ประสบการณ์ของวิธีการในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นคือ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2548 : ออนไลน์) กล่าวว่า มาตรการในการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันมีดังนี้

1. ครอบครัวหรือผู้ปกครองต้องให้ความรักและความอบอุ่นแก่ลูกหลาน ความรักของพ่อแม่ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ วินัยของพ่อแม่ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของพ่อแม่มีส่วนสร้างบุคลิกภาพและค่านิยม รวมถึงแบบแผนพฤติกรรมในเรื่องเพศให้แก่เด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เยาวชนอยู่ในวัยที่ต้องมีตัวแบบที่ดีเพื่อเขาจะได้เลียนแบบพฤติกรรมเช่น ในเรื่องการวางตัวต่อเพศตรงข้าม ความมั่นคงทางอารมณ์ ความซื่อสัตย์ต่อการให้เกียรติซึ่งกันและกันในการใช้ชีวิตคู่ของพ่อแม่

2. การปลูกฝังค่านิยมเรื่องเพศที่ถูกต้องให้แก่ลูกหลาน พ่อแม่หรือผู้ปกครองปลูกฝังค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีในเรื่องเพศ เช่น ผู้หญิงให้รักนวลสงวนตัว ผู้ชายให้เกียรติผู้หญิง รู้จักความรับผิดชอบ

3. พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องเข้าใจลักษณะธรรมชาติและความต้องการของวัยรุ่นพ่อแม่ควรมีการศึกษาพัฒนาการในช่วงวัยต่าง ๆ ของลูกหลาน เช่น พ่อแม่ต้องเข้าใจว่าวัยรุ่นต้องการอิสระความเป็นส่วนตัว การตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นต้น พ่อแม่จึงต้องทำการศึกษาเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างพ่อแม่กับลูก

4. ครอบครัวมีการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ช่วยให้วัยรุ่นแสดงลักษณะความเป็นตัวของตัวเองมีการปรับตัวทางสังคมที่ดี เด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพและปรองดองกับพ่อแม่ของเขาจะมีปัญหานอกบ้านน้อยกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบเข้มงวด

5. เลือกหรือคัดกรองสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ให้อยู่ในขอบข่ายที่เหมาะสมไม่ล่อแหลมจนเกินไป ถ้าสื่อใด ๆ ที่ออกมาเห็นว่าไม่สมควร พ่อแม่ควรให้ข้อมูลย้อนกลับ ให้ความรู้ คำอธิบาย ชี้ให้เห็นคุณและโทษของข้อมูลจากสื่อเหล่านั้น ๆ

6. การสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การอ่านหนังสือ การออกกำลังกาย การเล่นดนตรี เป็นต้น

7. กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงควรทำความเข้าใจ สนับสนุนกับกลุ่มเพื่อนของลูกหลาน และคอยสอนให้เยาวชนเลือกคบเพื่อนที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 49-50) กล่าวว่า มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนมีหลายวิธี ได้แก่ การให้คำปรึกษา เบื้องต้นการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และการติดตามดูแลช่วยเหลือ ครูควรจัดกิจกรรมป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา โดยใช้เครื่องมือคือ แบบบันทึกการให้คำปรึกษา แบบบันทึกผลการประสานและช่วยเหลือนักเรียน แบบบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด แนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจใช้วิธีการลงโทษเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความผิดที่ได้กระทำไป หรืออาจใช้วิธีการเห็นอกเห็นใจประนีประนอม ให้กำลังใจหรือเสริมแรง เพื่อให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้นนักเรียนต้องเลิกประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ จึงจะสามารถแก้ไขพฤติกรรมนั้นได้อย่างยั่งยืน การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญหา บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน สภาพของชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชนด้วยและข้อมูลที่ครูที่ปรึกษาพึงตระหนักอย่างยิ่งคือการรักษาความลับของนักเรียน เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ให้การช่วยเหลือต้องไม่นำไปเปิดเผยเว้นแต่เพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยต้องไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียนและการเปิดเผยควรเป็นลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียนกระบวนการป้องกันแก้ไขวิกฤตความรุนแรงให้กับนักเรียนนักศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยด้วยวิถีประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการเสริมแรง จูงใจไปสำเร็จ ให้รักและเห็นคุณค่าในตัวเอง สร้างนิสัยใฝ่อนาคต คิดดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ปกป้องสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ปรับระบบและขยายเวลาจัดกิจกรรมและบริการในโรงเรียน ขจัดจุดอ่อนแหลมเสี่ยงภัย พัฒนาระบบการแนะแนว และให้คำปรึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนของสังคมให้เข้มแข็ง จริงจัง

ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้และเฝ้าระวังสัญญาณเตือนภัย โดยใช้วิธีการอบรม พัฒนาส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่ส่งสัญญาณเตือนภัย และแนวทางการเฝ้าระวังยับยั้งป้องกัน กำหนดแผนงาน ขั้นตอน วิธีปฏิบัติเพื่อจัดการกับสัญญาณเตือนภัย

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการยับยั้ง ช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งสัญญาณก่อเหตุรุนแรงโดยใช้วิธีประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สถานการณ์ แวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง จัดโปรแกรมฝึกทักษะลดความขัดแย้งให้นักเรียน

กลุ่มเสี่ยง จัดทำแผนแก้ไขปัญหาคูณเงิน รณรงค์ให้ผู้ปกครองและบุคคลใกล้ชิดเก็บรักษาอาวุธ และสื่อกระตุ้นการใช้ความรุนแรงให้อยู่ในที่มืดซิด

ขั้นตอนที่ 4 เตรียมการยับยั้งแทรกแซงระหว่างเกิดเหตุวิกฤตความรุนแรง (การชู้วางระเบิด, การใช้อาวุธ, การวางเพลิง, การต่อสู้ทะเลาะวิวาท, การกลั่นแกล้งรังแก, การล่องละเมิดทางเพศ) โดยใช้วิธีกำหนดมาตรการ ขั้นตอน การอพยพ เคลื่อนย้ายนักเรียน อบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการประสานการปฏิบัติรับมือเหตุวิกฤต วางระบบการติดต่อสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จัดระบบรักษาความปลอดภัยกรณีฉุกเฉิน ผึกซ้อมปฏิบัติการรับมือกับเหตุฉุกเฉิน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดการกับสถานการณ์หลังเหตุวิกฤต โดยใช้วิธีร่วมศึกษาทำความเข้าใจปฏิกิริยาของบุคคลเมื่อเผชิญความเครียด ความกลัว และการสูญเสีย ช่วยเหลือผู้ปกครองให้เข้าใจปฏิกิริยาของบุตรหลานต่อเหตุการณ์รุนแรงและการพลอบขวัญ ช่วยเหลือให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจนักเรียน ช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากเหตุการณ์รุนแรง และครอบครัว

วีระ โอบอ้อม (2549: 44) กล่าวว่า การช่วยเหลือแก้ไขปัญหของนักเรียน ครู ที่ปรึกษาต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับ สาเหตุที่ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน วิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือแก้ปัญหของนักเรียนโดยเฉพาะการให้ คำแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือที่ตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะ การช่วยเหลือที่ครูที่ปรึกษาแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผึกฝนเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละ ปัญหาในนักเรียนแต่ละคนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การช่วยเหลือแก้ไขปัญหของนักเรียน ต้องอาศัยหลายมุมมองและวิธีการที่หลากหลาย ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานคือ ปัญหาระดับนโยบายและโครงสร้าง รวมถึงการขาดข้อมูล วัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่น มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนมีหลายวิธี ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้นการจัด กิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห และการติดตามดูแลช่วยเหลือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรให้ ความร่วมมือและสนับสนุนอย่างใกล้ชิด พิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการ ช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุ

1.4.5. การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียนตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหของนักเรียนได้รับ

การช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้มันเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาต่อไป ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่ยากแก่การแก้ไข

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 (2548: ออนไลน์) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองที่ต้องอาศัยความเข้าใจ เวลา และงบประมาณเพื่อส่งต่อนักเรียนในการแก้ปัญหา กำหนดแนวทางในการส่งต่อนักเรียนไว้ 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือ นักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือ ฝ่ายปกครอง

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546ข: 4) ที่กล่าวว่า ในการส่งต่อนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือนั้นครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ กระบวนการการรู้จักนักเรียนหรือการคัดกรองก็ได้ ขึ้นอยู่กับกรณีปัญหาของนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2544: 29) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิม ไม่ดีขึ้นหรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะ ดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัด ให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมก็ไม่ให้ความร่วมมือใด ๆ

3. ปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึกความ ซ้ำซ้อนของสภาพจิตใจ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทาง จิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ต่อไป

โรงเรียนอำนาจเจริญ (2548 : ออนไลน์) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียนในการ ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน มีปัญหาบางปัญหาที่ยากต่อการ ช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนยังมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็จัดการส่งต่อ โดยแบ่งเป็นส่งต่อ ภายในและส่งต่อภายนอก จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทำให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ เหมาะสมลดลงและส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มปกติมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข : 51-52) กล่าวว่า การ ส่งต่อนักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาดำเนินการ การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่ปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือ ช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กมี

ความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องทางและรวดเร็วขึ้น

วีระ โอบอ้อม (2549: 46) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียน เป็นการช่วยเหลือนักเรียนในกรณีที่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการเองได้ จึงต้องมีกระบวนการในการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อช่วยในการบำบัดรักษาต่อไป ความสำเร็จในการช่วยเหลือนักเรียนเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียน ครูทุกฝ่าย และการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากผู้ปกครอง อีกทั้งจากจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน เพื่อร่วมกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก็จะทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ในการส่งต่อนักเรียนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ต้องอาศัยความเข้าใจ เวลา และงบประมาณเพื่อส่งต่อนักเรียนในการแก้ปัญหา มีกระบวนการในการดำเนินงานโดยแบ่งเป็นส่งต่อภายในและส่งต่อภายนอก เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมลดลงและส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มปกติมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น

2. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

2.1. กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 35) ได้กล่าวถึง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของ การดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 7 - 8) ได้กล่าวถึง การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ได้อาศัยการทำงานที่มีหลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (PDCA) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน (Plan) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติการ

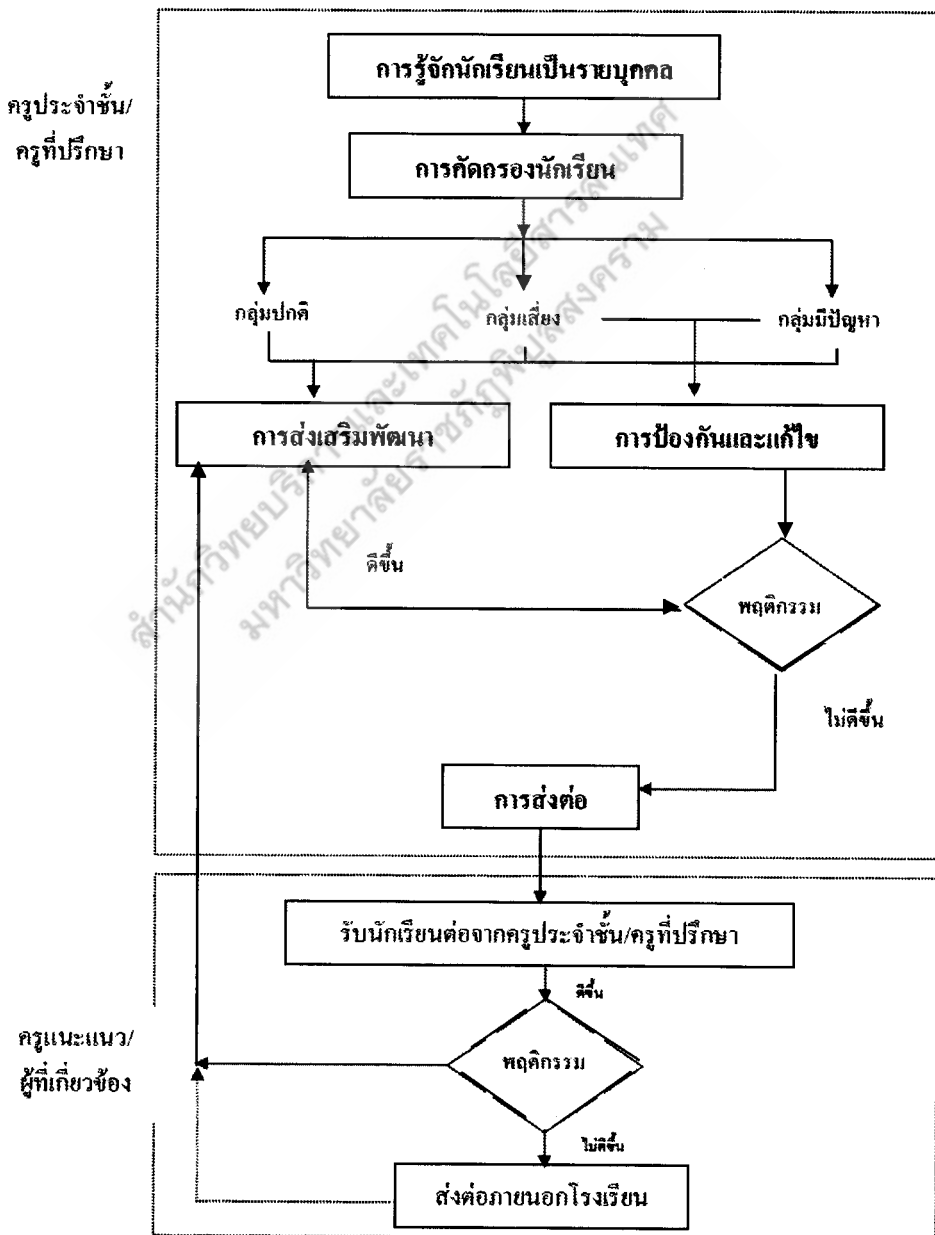
ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do) มีการสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียนแล้วดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินงานของครูที่

ปรึกษา ในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ประการคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ

ขั้นที่ 3 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน (Check) มีการติดตามประเมินผล เพื่อ ทบทวน การดำเนินงานที่ผ่านมา

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงดำเนินการได้มาตรฐาน (Action) นำผลการประเมินคุณภาพภายใน มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการจัดทำรายงานผลการ ดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาต่อไป

ภาพที่ 1 กระบวนการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547: 36)

จากแผนภาพที่ 1 กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงเป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาตลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูแนะแนว ครูที่เกี่ยวข้องซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการป้องกัน แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น สถานศึกษาควรมีการประชุมครูกำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่เท่าไร จึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

3. การส่งเสริมและพัฒนา

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

4. การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียน จนกลายเป็นปัญหาของสังคมการป้องกันและแก้ไขปัญหานั้นให้นักเรียนมีหลายเทคนิค วิธีการ เช่น การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคาดติดตามดูแลช่วยเหลือ เป็นต้น

5. การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหาการขอความช่วยเหลือและนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกรณีที่มีเด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาสก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

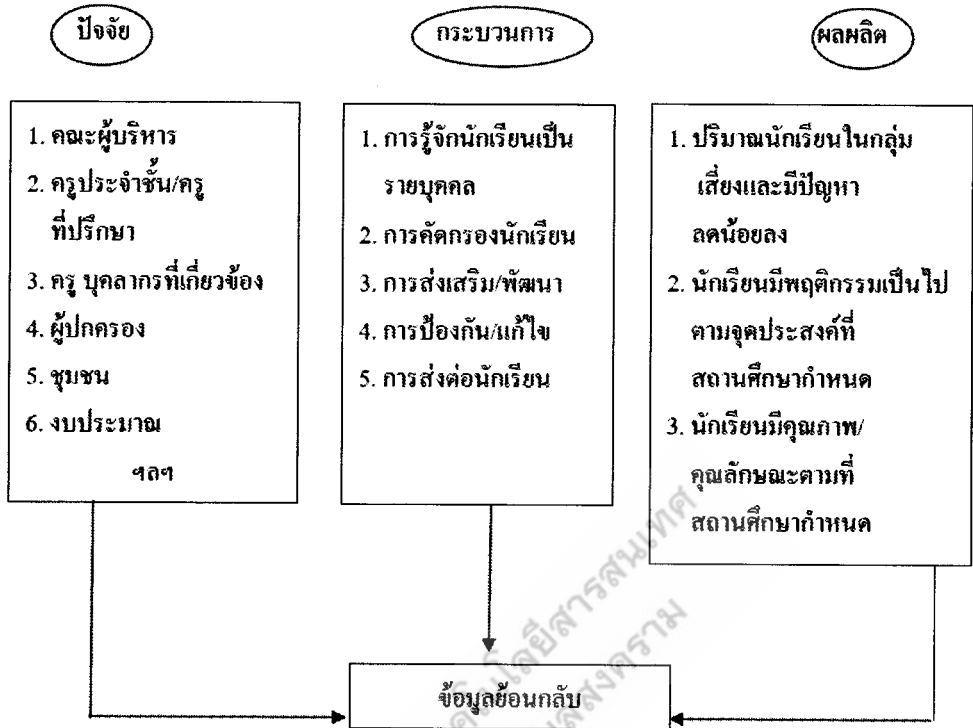
1. การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้อง ที่สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน

2. การส่งต่อภายนอก เป็นการส่งนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน กรณีที่เกิดความสามารถของสถานศึกษาโดยครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อและมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของ การดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ 1)การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2)การคัดกรองนักเรียน 3)การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4)การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5การส่งต่อ การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ควรอาศัยการทำงานที่มีหลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (PDCA) โดยมีขั้นตอน คือ 1)การเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน (Plan) 2)การปฏิบัติตามแผน (Do) 3)การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน (Check) 4)การปรับปรุงดำเนินการได้มาตรฐาน (Action)

2.2. โครงสร้างของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 11) ได้กล่าวถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารงานเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบคือ ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต โดยที่แต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังแผนภาพที่ 2

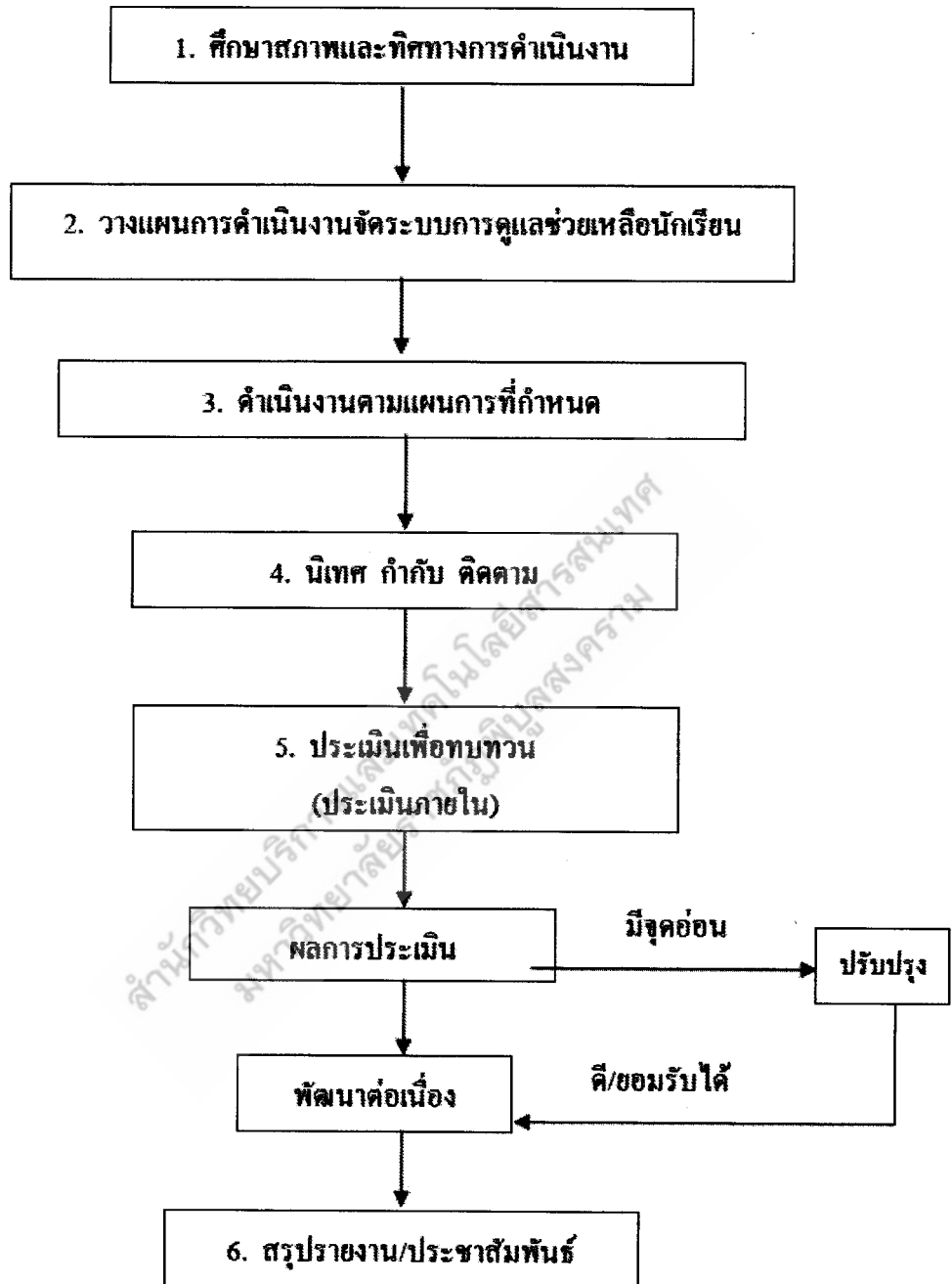
ภาพที่ 2 โครงสร้างของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 11

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 12) ได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการดำเนินงาน 2 ระดับ คือ

1. ระดับสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ในช่วงจรเดมมีง
2. ระดับปฏิบัติของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

การดำเนินการทั้ง 2 ระดับดังกล่าว แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพ 3 การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 12

2.3. กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 13) ดังนี้

1. การบริหารเชิงระบบ จะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ

- 1.1 การวางแผน
- 1.2 การดำเนินงาน
- 1.3 การตรวจสอบ/ประเมินผล
- 1.4 การปรับปรุงพัฒนา

2. การทำงานเป็นทีม ประกอบไปด้วย

- 2.1 ทีมนำ
- 2.2 ทีมประสาน
- 2.3 ทีมทำ

คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย คณะกรรมการ
 อำนวยการคณะกรรมการประสานงานและคณะกรรมการดำเนินงาน

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการอบรมให้ความรู้ เสริมทักษะภายในโรงเรียนและนอก
 โรงเรียน

4. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางาน ช่วย
 ส่งเสริมสนับสนุนและให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป

2.4. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงสาธารณสุข (2544: 42) ได้กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น
 ระบบที่มีขั้นตอนการดำเนินงานชัดเจน คณะกรรมการในการดำเนินงานก็จะมีหน้าที่ที่
 รับผิดชอบดังต่อไปนี้

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุก
 ฝ่าย หัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าแผนกงานโรงเรียน ผู้แทนผู้ปกครอง/ชุมชน และหัวหน้างานแ
 แนว มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบการ แต่งตั้ง
 คณะกรรมการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง นิเทศ ติดตาม กำกับดูแล
 ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และระดับชั้นและอื่นๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง หัวหน้าระดับชั้น
 ทุกชั้น หัวหน้างานพยาบาล-อนามัย ครูงานแผนงานสารสนเทศ บุคลากรอื่นๆ ตามความ
 เหมาะสมของโรงเรียนและหัวหน้างานแแนวหรือโรงเรียนพิจารณาบุคคลหลักในการ
 ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีม
 นำ) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดเอกสาร เครื่องมือที่
 ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร

จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้งและรายงานสรุปผลการดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะตามระดับชั้น (หากระดับชั้นใดมีจำนวนครูมาก ให้จัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้อีก) ได้แก่ หัวหน้าระดับชั้น รองหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น ครูประจำวิชาในระดับชั้นและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ครูแนะแนวและโรงเรียน พิจารณابุคลากรตามความเหมาะสม มีหน้าที่ในการประสานงาน ผู้เกี่ยวข้องประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานในระดับชั้นของตน บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำเสนอทีมประสาน ประชุมร่วมกันอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง รายงานสรุปผลการดำเนินงานและอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบอย่างชัดเจน โดยมีคณะกรรมการในการดำเนินงาน 3 ทีม คือ **คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)** มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบการ แต่งตั้งคณะกรรมการประชุม คณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง นิเทศ ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และระดับชั้นและอื่นๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม **คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)** มีหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน และรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร **คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)** มีหน้าที่ในการประสานงาน ผู้เกี่ยวข้องประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานในระดับชั้นของตน บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำเสนอทีมประสาน

2.5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน

กระทรวงสาธารณสุข (2544: 47) ได้กล่าวว่า ครูหัวหน้าระดับชั้น มีบทบาทหน้าที่ในการติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดประชุมครูในระดับเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษารายกรณี บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินผลระดับชั้นส่งผู้บริหารและ อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริมป้องกันปัญหาและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัวหรืออื่นๆ ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวทางที่กำหนด ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี และบันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ

ครูประจำวิชาและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและสรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับ

ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมคาบแนะแนว เพื่อสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการดำเนินการและบันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือการติดตามกำกับการทำงานของครูที่ปรึกษา ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริมป้องกันปัญหาและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัวหรืออื่นๆ ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวทางที่กำหนด ครูประจำวิชาและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมคาบแนะแนว เพื่อสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ศิริพรรณ สอาดสิทธิศักดิ์ (2551: 17-20 อ้างถึง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551) กล่าวถึงการสนทนากลุ่มว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึงการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อ

ประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากราชการเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม

1. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทักษะคิด ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ๆ
3. ใช้ในการกำหนดคำถามต่างๆที่ใช้ในแบบสอบถาม
4. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ

ข้อดีของการสนทนากลุ่ม

1. ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี
2. เป็นการเผชิญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว
3. ให้มีปฏิริยาโต้ตอบกันได้
4. บรรยากาศของการคุยกันเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดงความคิดเห็นส่วนตัว

ข้อจำกัด

1. ถ้าในการสนทนากลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นของคนส่วนน้อยเหล่านั้นดังนั้นจึงต้องระวังไม่ให้มีการผูกขาดการสนทนาขึ้น
2. พฤติกรรมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับในชุมชนอาจไม่ได้รับการเปิดเผยในกลุ่มสนทนา ในกรณีนี้ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวจะดีกว่า
3. ถ้าผู้ดำเนินในการสนทนาคุ่มเกมส์ไม่ได้ การสนทนากลุ่มจะไม่ราบรื่น

ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม

1. กำหนดวัตถุประสงค์
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล
3. ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม
4. วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา
5. ออกแบบแนวคำถาม ควรเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่วไป เบาๆ ง่ายต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้วจึงวกเข้าสู่คำถามหลัก หรือคำถามหลักของประเด็นที่ทำการศึกษาแล้วจึงจบลงด้วยคำถามเบาๆอีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในวงสนทนาและสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในช่วงท้ายอาจ

เดิมคำถามเสริมเข้าไปแต่ต้องเป็รคำถามสั้น ๆ อาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน แต่เป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างการสนทนา

6. ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น

7. ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Notetaker)

7.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนาและควบคุมสถานการณ์ทุกขั้นตอนได้เป็นอย่างดีให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระเสรีและเป็นธรรมชาติมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนาที่ดีจะต้องสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

7.2 ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน และจะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

7.3 ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนา และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

8. คัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

9. การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนามกลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนดวัน เวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเทป ม้วนเทป ถ่านสมุด ดินสอ เครื่องดื่ม อาหารว่าง เป็นต้น

10. จัดกลุ่มสนทนา

11. ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

11.1 ถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนา ควรถอดเทปออกมาอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและต้องไม่ใส่ความคิดของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไปด้วย

11.2 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ถ้าจะให้ดีควรทำการวิเคราะห์ร่วมกันหลายคนเพื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปใหม่ แล้วกลับมาอภิปรายด้วยกันอีก

12. การเขียนรายงานการวิจัยควรเริ่มต้นโดยการเขียนเค้าโครงเรื่องก่อน แล้วเขียนผลการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหัวข้อของแนวคำถามโดยพรรณนาในเชิงอธิบาย

บทสรุป

จากข้อดีและข้อจำกัดของการจัดสนทนากลุ่มนั้นจะพบว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะต้องใช้อย่างระมัดระวังโดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเลือกผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นควรเป็นผู้ที่พูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ และต้องมีความเหมาะสมกับหัวข้อเรื่องที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม
2. ควรให้ผู้เข้าร่วมอยู่ร่วมกลุ่มโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ
3. เนื่องจากการจัดการสนทนากลุ่มนี้ไม่สามารถใช้กับการศึกษาวิจัยได้ทุกเรื่อง หากผู้ที่จะนำมาใช้ได้พิจารณาให้รอบคอบ โดยคำนึงถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดก่อนที่จะเลือกวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการนี้ก็จะต้องทำให้งานวิจัยที่ออกมามีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1. งานวิจัยในประเทศ

กาญจนา บุญเคน (2554: 74-75) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแต่ละด้านมีดังนี้ ความสะดวกในการเดินทางเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูที่ปรึกษา ความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนเพื่อการแบ่งกลุ่มนักเรียนเวลาที่ใช้ในการให้คำปรึกษาของครูที่ปรึกษา และความพอเพียงของเวลาเพื่อการแก้ปัญหานักเรียนที่ได้รับการส่งต่อ

กรณิการ์ นิละนันท์ (2555: 71) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ ควรให้โรงเรียนได้ดำเนินการเป็นกระบวนการ ขั้นตอนไม่ควรมีความซับซ้อนโดยจัดควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา

ชัชฎา ศรีวิราช (2553: 84-88) ได้ศึกษาค้นคว้า เรื่อง สภาพการดำเนินการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านที่ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมากและด้านเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับมาก

2. ด้านปัญหาของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ ครูมีกิจกรรมอื่นมาก จึงทำงานไม่ต่อเนื่อง ด้านการคัดกรองนักเรียน คือ ครูแนะแนวไม่รู้จักภูมิหลังนักเรียนเท่ากับครูประจำชั้น ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน คือ นักเรียนมัธยมศึกษา เป็นวัยรุ่มมักแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา คือ นักเรียนแต่ละช่วงชั้นมีปัญหาตามวัย ด้านการส่งต่อนักเรียน คือ นักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ ครูประจำชั้นควรออกพบปะผู้ปกครองนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน คือ ควรมีผลสรุปการคัดกรองที่เป็นระบบและมีกฎอย่างต่อเนื่อง ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน คือ ควรพัฒนาดำเนินการเชิงระบบ PDCA ด้านการส่งต่อนักเรียน คือ ควรหาเทคนิควิธีการในการช่วยเหลือและส่งต่ออย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

จรัญ จิตรตระกูลชัย (2551: 85-95) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงรายด้านจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อ และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. สภาพที่คาดหวังการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงรายด้านตามลำดับ ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการส่งต่อ

3. ครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว มีความต้องการแต่งตั้งครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ให้ตรงกับห้องเรียนที่ทำการสอนเพื่อสะดวกในการติดตามดูแลช่วยเหลือและให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเวลาเพียงพอ รวมทั้งสถานที่ในการประชุมพบปะดูแลช่วยเหลือนักเรียน ชี้แจงการดำเนินงานให้ครู ผู้ปกครองได้ทราบและเห็นความสำคัญของงาน

จุฑาภรณ์ นาคประวัติ (2553 : 63-64) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอสอยดาว สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนที่ปรึกษาทุกคนเพื่อดูสภาพบ้านและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ บ้าน เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสอบถามเรื่องต่าง ๆ จากผู้ปกครอง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการรู้จักนักเรียนมากขึ้น ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนควรจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน และกำหนดวัน เวลาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ชัดเจนและเพียงพอ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ประสานความร่วมมือกันกับทุกฝ่ายทั้งผู้ปกครอง ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน ทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหานักเรียนร่วมมือกับครูที่ปรึกษา และมีการติดตามประเมินผลการส่งต่อนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้านการคัดกรองนักเรียน ปรับปรุงเกณฑ์ในการคัดกรองนักเรียนให้ชัดเจน ง่าย และสะดวกในการกรอกข้อมูล และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน

ณปภัช รุ่งโรจน์ (2553: 109) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการส่งต่อ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา

ดวงใจ หอมหวล (2555: 64-65) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เขตอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยได้แนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้สามารถนำไปใช้กับผู้ปฏิบัติงานได้กับทุกโรงเรียนทุกขนาด มีการประชุมที่ปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการดำเนินการ เกี่ยวกับด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง และเป็นไปในแนวเดียวกันจัดหาเวลาที่เหมาะสมเกี่ยวกับการไปเยี่ยมบ้าน นำกระบวนการ PDCA มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการจัดทำคลินิกการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการจัดการช่วยเหลือนักเรียนในด้านการแก้ไขปัญหานักเรียน

ธีรภัท สำเภา (2553: 9-39) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม

1. ด้านการคัดกรองนักเรียน ประกอบด้วย ควรมีการระดมความคิดจากครูในการกำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียน โรงเรียนเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ให้แก่ครูที่ปรึกษา

และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคัดกรองนักเรียน ให้มีความเข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน คณะกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรสร้างเครื่องมือที่หลากหลายในการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษานำข้อมูลที่รวบรวมจากนักเรียนมาใช้วิเคราะห์ เพื่อการแบ่งกลุ่ม ให้มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ครูที่ปรึกษาควรพิจารณาข้อมูลหลาย ๆ ด้านของนักเรียน เพื่อประกอบการคัดกรอง และผู้บริหารโรงเรียน ครูที่ปรึกษา และคณะกรรมการการดำเนินงาน ควรมีการชี้แจงหลักเกณฑ์และความสำคัญของการคัดกรองนักเรียน

2. ด้านการส่งเสริมนักเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน ครูที่ปรึกษาต้องมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน ครูควรจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนทั้งกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยงเท่าเทียมกัน และโรงเรียนควรรายงานผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนพัฒนาครูให้มีความรู้ และทักษะในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน โรงเรียนควรมีมาตรการให้ครูที่ปรึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยเน้นที่การปฏิบัติจริง โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะปัญหาของนักเรียน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนให้มีความหลากหลาย โรงเรียนควรสร้างความตระหนักให้กับครูที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน เพื่อความร่วมมือที่ดียิ่งขึ้น, ครูที่ปรึกษาควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการทำงานร่วมกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหา และโรงเรียนควรประเมินผลและทำรายงานการจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

4. ด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนของนักเรียนกลุ่มที่ต้องส่งต่อ โรงเรียนควรชี้แจงผู้ปกครองให้เข้าใจและให้ความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนไปพบผู้เชี่ยวชาญ ครูที่ปรึกษาต้องจูงใจให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการถูกส่งต่อเพื่อรับการช่วยเหลือ ครูที่ปรึกษาควรติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนที่ถูกส่งต่ออย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนต้องประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานักเรียน คณะครูควรตระหนักถึงขอบเขตความสามารถของตน ในการช่วยแก้ไขปัญหานักเรียน และคณะครูควรปกป้องข้อมูลของนักเรียนที่ถูกส่งต่อไว้เป็นความลับ

บุปผา เหลืองทอง (2554: 79-82) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านคัดกรองนักเรียน และด้านการส่งต่อ

ประภาส นาคประวัตติ (2553: 54) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 ในเขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งต่อ นักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการส่งต่อ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะควรมีคณะกรรมการนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอ ให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายและควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

มธุรดา ดวงจันทร์ (2553, 1-13) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดไทยवास สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน แนวทางคือควรมีการรายงานผล ใช้เทคโนโลยีและมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

4.2. งานวิจัยต่างประเทศ

เคลลี (Kelly, 2003 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจสำหรับโรงเรียน Jamaican School ผลการวิจัยพบว่า เด็กในช่วงวัยเรียนของจาไมกาไม่ต้องเผชิญหน้ากับสภาพความจริงซึ่งมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ อาชีพ และการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ/สังคม ปัญหาสำคัญที่ถูกระบุโดยกลุ่มผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองว่า น่าจะมีผลกระทบต่อในด้านลบมากที่สุดต่อการประสบความสำเร็จของนักเรียนคือการตายของบุคคลที่ใกล้ชิด โรคเอดส์ ความคิดวิตกกังวล ปัญหาจากทางบ้าน ความกลัวการลี้ภัยที่โรงเรียน และความกลัวการถูกชิงทรัพย์หรือคุกคามทางเพศ นอกจากนี้ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชุด Wilcoxon Signed Rank Test ยังพบว่า มีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสภาพการบริหารงานแนะแนวในโรงเรียน Jamaican School แบบที่เป็นจริงในปัจจุบันกับแบบที่ความคาดหวัง ดังนั้น กลุ่มผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจึงต้องการให้น้องค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในการจัดโปรแกรมการแนะแนวและให้คำปรึกษาแบบเน้นความเข้าใจ (Comprehensive Guidance Counseling Program :CGCP) ในโรงเรียน Jamaican School ด้วย

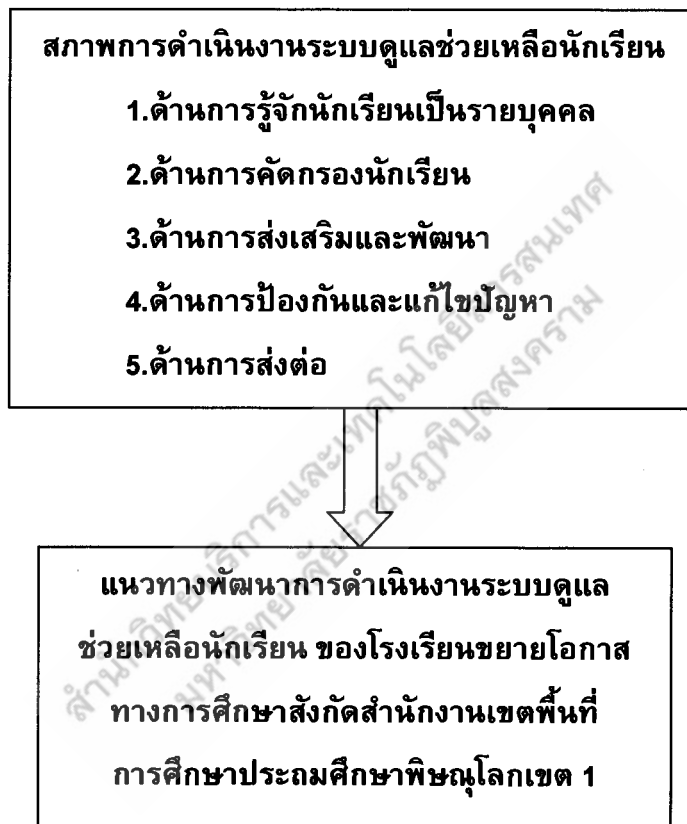
กลาสเซียร์ (Glazier, 2004 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจทัศนคติของนักวิชาการการศึกษาสามัญในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในขณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญ ซึ่งมีทัศนคติในด้านบวกต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีแนวโน้มสูงในการมองว่าตนเองมีศักยภาพในการทำงาน และมีความพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงมากกว่า นอกจากนี้ ครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School ส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงของพวกเขา และมีความเต็มใจที่จะทำการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเหล่านั้นดีขึ้น สุดท้ายมีข้อเสนอแนะให้ดำเนินการจัดการประเมินผลตามระดับชั้นเรียนเพื่อนำไปทำการวางแผนงานด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School

เลคเก็ต (Leggett, 2004 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจผลกระทบของการจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาในชั้นเรียน โดยเน้นทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลจากการวิจัยพบว่า โปรแกรมให้คำปรึกษาโดยเน้นทักษะการแก้ปัญหา(SFC) เป็นรูปแบบหนึ่งของการดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในชั้นเรียน ซึ่งมีผลกระทบในด้านบวกต่อการจัดการศึกษา และยังให้ผลการวิจัยที่สนับสนุนข้อมูลที่พบว่า การจัดโปรแกรมให้การดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนอย่างเหมาะสมตามระดับอายุ จะมีผลในการช่วยให้นักเรียนกระตือรือร้น กระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนรู้มีความสะดวกมากขึ้น ทำให้เกิดชั้นเรียนที่สามารถใช้ทักษะการแก้ปัญหาในด้านบวกได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปได้ว่ามีการดำเนินการวิจัยหลากหลายรูปแบบ ทำให้เกิดการแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาสภาพและปัญหา ระดับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัดเป็นภาพรวมในการดำเนินงานที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบริบท ผลการวิจัยโดยมากมีข้อเสนอแนะและแนวทางคือ ให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน ดำเนินการตามแผน มีการตรวจสอบข้อบกพร่องและนำกลับมาแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ควรใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้

นักเรียนเกิดความสนใจและมีความเหมาะสมกับนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่าง การป้องกัน แก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียนควรดำเนินการด้วยความรอบคอบ ควรมีการชี้แจงข้อมูล เหตุผลให้ผู้ปกครองได้รับทราบทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเป็นการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 4 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย